

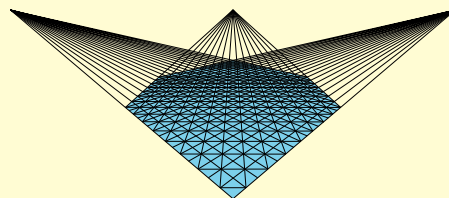
Nummer 43, september 2009

'n Heerlijk herdenkingsjaar Nederland-Amerika 1609-2009

Nieuwe bundel verschenen Borsele, Bourgondië, Oranje

Agenda Activiteiten najaar 2009

Dag van de Vrienden van het Zeeuws Archief Lezing Annejet van der Zijl

Bivak Walcheren 1809 (foto's: Paul Vernast)

Landelijke Archievendag Oorlog en vrede in het Zeeuws Archief

De jaarlijkse open dag in de Nederlandse archieven staat ditmaal in het teken van 'Oorlog en Vrede'. Zaterdag 17 oktober 2009 geeft het Zeeuws Archief een aantal indrukwekkende

oorlogsgeheimen prijs, sommige eeuwenoud maar allemaal even persoonlijk en daardoor onvergetelijk. Kent u bijvoorbeeld het verhaal van de Zeeuwse Soldaat van Oranje?

Oorlogsgeheimen uit de schatkamers

Historicus Peter Sijnke, bekend van boeken en tv, neemt u mee naar de ondergrondse schatkamers. Die geven soms eeuwenoude oorlogsgeheimen prijs, van bekende maar vooral onbekende mensen. Heldhaftig, pijnlijk en soms zelfs hilarisch, maar allemaal even persoonlijk. Vertrek: 13, 14 en 15 uur.

Kampement van de Gordon Highlanders

De Gordon Highlanders speelden een rol bij de invasie van Walcheren in 1809. Zij slaan deze dag hun bivak op in de tuin en geven demonstraties van het soldatenleven anno 1809.

Oorlogsfilms & -vertellingen

In het auditorium worden afwisselend oorlogsfilms vertoond en -lezingen gehouden:

- De Zeeuwse Soldaat van Oranje – Lezing met filmfragmenten door historicus en auteur Victor Laurentius over de van origine Zeeuwse Soldaat van Oranje, Peter Tazelaar. In de meidagen van 1940 beleefde Tazelaar een bizar avontuur in Zeeland...
- 1809, de Zeeuwse expeditie – Film over de Britse invasie van Walcheren in 1809 van de Zeeuwse documentairemaker, schrijfster en docente Karina Meeuwse. Doel van de expeditie was om de Franse keizer Napoleon een lesje te

leren. De militaire acties mislukten echter en tot overmaat van ramp stierven duizenden militairen aan 'de Zeeuwse koorts'.

- De onzichtbare vijand – Lezing door microbioloog en expert op het gebied van malaria, Jan Peter Verhave, over militaire ziektes als onzichtbare vijand. Verhave onthult eindelijk de waarheid over de mysterieuze Zeeuwse Koorts.

Oorlog, (g)een spelletje

Generaals in de dop kunnen in het gamehok hun strategisch inzicht testen met bordspellen, computer- en videogames. Spellenwinkel De Burcht verzorgt tevens demonstraties van het bordspel Warhammer en het beschilderen van de bijbehorende spelfiguren.

Militaire menukaart

Voor de hongerige mens is er 'frietje oorlog' en friet met mayonaise verkrijgbaar. Het verhaal gaat dat mayonaise werd uitgevonden door de legerkok van Napoleon tijdens diens veldtocht over de Krim. Generaal Mahon beval hem een saus te maken, al beschikte hij slechts over wat olie en eieren. Theatraal serveerde de kok uiteindelijk zijn 'Sauce Mahonnaise'.

Het Vergeten bombardement van Middelburg

In 2010 is het 70 jaar geleden dat het centrum van Middelburg grotendeels in vlammen op ging door een Duits bombardement. Onderdeel van het officiële herdenkingsprogramma in mei 2010 is De Bunker (Anno). De Bunker is een multimediale expositie die mensen oorlogsdilemma's voorlegt met de vraag 'Wat zou jij doen?' Vandaag is er een preview te zien.

Het programma duurt van 12 tot 17 uur, toegang gratis. ●

'n Heerlijk herdenkingsjaar Nederland-Amerika 1609-2009

Foto: Antda van Riet

De betrekkingen tussen Nederland en Amerika bestaan dit jaar 400 jaar. “'n Heerlijk jaar, dat maak je maar eens in je leven mee”, zegt dr. Hans Krabbendam van het Roosevelt Study Center (RSC) in Middelburg. Het onderzoeksinstituut voor Amerikaanse geschiedenis en Amerikaans-Nederlandse betrekkingen probeert een zo groot mogelijk publiek te laten genieten van het gezamenlijke, vier eeuwen oude erfgoed. Het jaar staat bol van de activiteiten. Daaronder ook een aantal in samenwerking met het Zeeuws Archief.

Naar de Nieuwe Wereld, korte cursus over emigratie uit Zeeland

De ‘Nieuwe Wereld’ zoals Amerika werd genoemd, bood vele mogelijkheden voor handel en bestaansverbetering. De burger-emigratie kwam pas goed op gang in de negentiende eeuw. Ook Zeeuwen, vooral landarbeiders en kerkelijk afgescheidenen, trokken naar de Nieuwe Wereld in de hoop op meer welvaart en gelijke behandeling van andersdenkenden. “Tot 1940 waren de Zeeuwen zelfs koploper. Zeker vijftien procent van alle Nederlandse emigranten tussen 1840 en 1940 kwam uit Zeeland. Dat zijn maar liefst 32.000 Zeeuwen”, vertelt Krabbendam.

De expert op het gebied van Zeeuwse emigratie naar Amerika geeft samen met archiefmedewerker Anneke van Waarden-Koets een korte cursus in het Zeeuws Archief. Interessant voor wie meer wil weten over dit hoofdstuk uit de Zeeuwse ge-

Emigrant met een paraplu

Jacobus Cools uit Sluis vertrok eind 1891 aan boord van het Belgische stoomschip Rhijnland met bestemming Jersey-City. De 49-jarige fabrieksarbeider verliet Zeeland uit ‘zucht naar bestaansverbetering’, maar de Nieuwe Wereld zou hij nooit bereiken. Hij overleed tijdens de reis. Zijn bezittingen werden door de eerste en tweede officier geïnventariseerd en verzegeld. “In een blauwe, linnen zak: een leren schort, een vest, een aangebroken doos sigaren, een riem, een jasje, twee mutsen, twee hoeden, een paar laarzen, een rolletje linnen, een pakje tabak, een zakje van blauwe stof, vier zakdoeken, een tabakszak, een paar wollen handschoenen, drie sokken, een portemonnee met drie sleutels en een horlogeketting, twee doosjes van blank ijzer, een porseleinen potje, een gebruikte pijpenkop van meerschium, een etui met lucifers. In een portefeuille: een postwissel ter waarde van vijftig franc, een patent, twee foto’s, een reservering voor de trein van New-York naar Kalamazoo, een arbeidersboekje met voormalige werkgevers, een verhuisbericht en twee brieven. Een paar klompen en een paraplu.”

schiedenis en onmisbaar voor een ieder die zijn geëmigreerde Zeeuwse voorouders zoekt. Krabbendam: “Ik ga een situatieschets geven en vertel over bijvoorbeeld de middelen van bestaan, de kerk, het nieuws uit die periode. Genealogen zullen daarna in staat zijn ‘an educated guess’ te doen naar waar zij het beste kunnen zoeken.”

Wie (helaas) geen geëmigreerde voorouders uit Zeeland heeft, kan zich laven aan de verhalen over de verrassende gebeurtenissen uit de Zeeuwse geschiedenis. Hoe landverhuizers in groten getale hun provincie verlieten nadat een predikant en een rijke boer de emigratie vanuit Goes en Borssele in 1847 organiseerden, hoe de eerste 457 emigranten de Nieuwe Wereld bereikten, waarom veel Zeeuwen in het bosrijke Michigan terechtwamen en daar de dorpen Holland en Zeeland (en niet ‘Brothertown’) stichtten, en nog veel meer.

Hans Krabbendam verdiepte zich als Leidse student geschiedenis in Amerika en toog voor anderhalf jaar naar de ‘Nieuwe Wereld’. Hij studeerde bij een hoogleraar die in Amerika als eerste statistisch onderzoek deed naar immigratie uit Nederland. Dat was twintig jaar geleden. Intussen is veel onderzoek naar emigratie verricht. Drie jaar geleden verscheen Krabbendam’s studie getiteld *Vrijheid in het verschiep* naar de Nederlandse emigratie naar Amerika tussen 1840 en 1940. De Engelse vertaling van het boek verschijnt dit jaar in Amerika. Van het RSC verschijnt deze maand de omvangrijke studie *Four Centuries of Dutch-American Relations, 1609-2009*. In 1200 pagina’s vertellen bijna 100 wetenschappers de geschiedenis van de Nederlands-Amerikaanse betrekkingen. Hans Krabbendam verzorgde samen met zijn RSC-collega’s Cornelis van Minnen en Giles Scott-Smith de redactie.

Naar de Nieuwe Wereld – emigratie van Zeeuwen naar Amerika, korte cursus zaterdag 10 oktober, 10.30-12.30 uur in het

Het Amerikaanse passagiersschip Finland van de Red Star Line vastgelopen op een strekdam bij Nieuwesluis, gemeente Breskens, tijdens een reis van Antwerpen naar New York, 19 t/m 24 december 1903. ZI-P-08223

Zeeuws Archief. Cursusgeld € 22,-, leden van de Zeeuwse Volksuniversiteit (ZVU) en Vrienden van het Zeeuws Archief betalen € 19. Aanmelden bij de ZVU, tel. 0118 634800, zeeland@volksuniversiteit.nl.

Gids met stadswandelingen

Het RSC heeft in samenwerking met o.a. het Zeeuws Archief stadswandelingen gemaakt langs Amerikaanse plekken in Vlissingen, Middelburg en Veere. De gids met de stadswandelingen kost € 1,- en is ook te koop in de archiefwinkel. Kijk voor meer informatie op www.zeelandherontdektamerika.nl.

Lezing Mechanisatie met behulp van Marshallhulp

‘Mechanisatie van de landbouw in Zeeland – de Koninklijke Maatschap de Wilhelminapolder (KMWP) in het bijzonder – met behulp van Marshallplangelden.’ De KMWP op Zuid-Beveland bestaat dit jaar 200 jaar. Het bedrijf investeert van oudsher veel in innovatie en mechanisatie. Prof.dr.ir. Vinus Zachariasse, emeritus hoogleraar Universiteit Wageningen, vertelt in hoeverre gelden uit het Amerikaanse Marshallplan

hebben bijgedragen in de ontwikkelingen in Zeeland, en de KMWP in het bijzonder. Gratis lezing donderdag 22 oktober, 15.00 uur in de Hofpleinkerk tegenover het Zeeuws Archief. Na de lezing kunnen de tentoonstellingen *Landbouw in Zeeland* en *Ellis Island* in het Zeeuws Archief worden bezocht.

Ellis Island getekend door Leendert van der Pool

Ellis Island fungeerde rondom 1900 als aankomstplaats voor de immigranten in de Verenigde Staten. Momenteel doet het eiland in de haven van New York dienst als immigratiemuseum. Kunstenaar Leendert van der Pool maakte er een serie pasteltekeningen op groot formaat, die van 1 oktober t/m 8 januari 2010 te zien is in het Zeeuws Archief. Van der Pool (1945) is Nederlands kunstenaar, maar woont afwisselend in New York, Parijs en Middelburg. Hij is autodidact en maakt tekeningen, pastels en schilderijen. Hij begon zijn loopbaan in de koopvaardij en voer gedurende vijftien jaar op vrachtschepen, coasters en bergingsschepen. Leendert van der Pool is verbonden aan de universiteit van Long Island in New York City als hoofdvakdocent.

Nieuwe bundel verschenen *Wie maakten de dienst uit op Walcheren?*

‘Borsele, Bourgondië, Oranje – Heren en markiezen van Veere en Vlissingen 1400-1700’ is verschenen. Gerenommeerde auteurs laten in de bundel hun licht schijnen over de verdeling van rechten en bezittingen op Walcheren. Wie hadden het voor het zeggen, en vooral: waarom?

Wie waren heer en meester op Walcheren? Waarom verleende keizer Karel V hoge titels aan Nederlandse edelen? Waarom werd Willem van Oranje markies van Vlissingen en Veere? Hoe kwam Zeeland aan zijn ‘Eerste Edele’?

Keizer Karel V verleende 21 oktober 1555 aan de heren van Veere de titel markies en verhief de heerlijkheid Veere tot markizaat. In *Borsele, Bourgondië, Oranje – Heren en markiezen van Veere en Vlissingen 1400-1700* worden verschillende aspecten rond de verheffing behandeld. De auteurs gaan in op vragen als: welke positie, bezittingen en rechten bezaten de heren van Veere vóór 1555 en welke politieke rol speelden zij onder de Bourgondische en Habsburgse vorsten? In hoeverre paste de toekenning van de titel in het streven van deze vorsten de hoge adel aan zich te binden? Welk gezag hadden de Oranjes in Zeeland na 1581, toen Willem van Oranje (reeds stadhouder en Eerste Edele in de Staten) het markizaat kocht? Wat zeggen de bronnen over het verblijf van de Oranjes in Veere en Vlissingen? Auteurs zijn: Hans Cools, Louis Sicking, Peter Henderikx, Simon Groenveld, Paul Rem en Peter Blom, eindredactie: Gerrit van Herwijnen.

Borsele, Bourgondië, Oranje – Heren en markiezen van Veere en Vlissingen 1400-1700, Uitgeverij Verloren, € 25,-, ook te koop in de archiefwinkel.

Auteur Peter Blom, medewerker van het Zeeuws Archief, ontdekte dat de portretten van Wolfert VI van Borsele en Charlotte de Bourbon zich in Rusland bevinden. De heer van Veere en zijn echtgenote werden omstreeks 1475 vereeuwigd door een miniaturist. Miniatuur in een handschrift met een prozavertelling van de *Metamorphoses* van Ovidius. In de verluchte marge het wapen van Wolfert VI. Collectie Nationale Bibliotheek Sint Petersburg, Rusland.

Agenda Activiteiten najaar 2009

Alle activiteiten zijn in het Zeeuws Archief tenzij anders is aangegeven. Exposities gratis entree. Cursussen i.s.m. de Zeeuwse Volksuniversiteit. Kijk voor meer cursusinformatie en kosten op www.zeeuwsarchief.nl/educatie/cursussen. Aanmelden kan bij de ZVU, telefoon 0118 634800, zeeland@volksuniversiteit.nl.

Zaterdag 12 september Open Monumentendag, rondleidingen met gids door het achttiende-eeuwse Van de Perrehuis, kijk voor het programma op www.zeeuwsarchief.nl.

T/m vrijdag 18 september Reizende expositie De Zeeuwse Boerderij. Van Woonstalhuis tot Damwandloods, de geschiedenis van de Zeeuwse boerderij van nul tot nu.

T/m zondag 1 november Expositie De Zeeuwse expeditie van 1809, in het Stadhuis museum in Veere.

T/m vrijdag 8 januari Expositie Landbouw in Zeeland, 19e-20e eeuw.

Donderdag 1 oktober t/m 8 januari Expositie Ellis Island, zie artikel Nederland-Amerika.

Zaterdag 3 oktober, 10.30-12.30 uur Korte cursus Wegwijs in kerkarchieven door archiefmedewerker Kees de Ridder.

Korte cursus Battlefieldtour Veere 1809 over de Engelse invasie van Walcheren in 2 delen. **Zaterdag 3 oktober, 10.30-12.30 uur** Rondwandeling langs Veerse slagvelden en bezoek aan de tentoonstelling in het Stadhuis museum in Veere én **maandag 5 oktober, 14.00-16.00 uur** de gebeurtenis in archiefbronnen in het Zeeuws Archief. Onder begeleiding van Peter Blom, archiefmedewerker en kenner bij uitstek van de Veerse geschiedenis.

Zaterdag 10 oktober Korte cursus Naar de Nieuwe Wereld, zie artikel Nederland-Amerika.

Dinsdag 13 en 20 oktober, 3, 10, 17 en 24 november, 19.30-21.30 uur Cursus Paleografie voor beginners, 6 lessen, door archiefmedewerker Ivo van Loo.

Spannende verhalen in oud papier

Lezing door Annejet van der Zijl

met exclusieve preview van de nieuwe televisieserie over Annie M.G. Schmidt

17 oktober 2009, 16.00 uur in de Hofpleinkerk tegenover het Zeeuws Archief. Na afloop signeren en napraten in het Zeeuws Archief. Toegang 5 euro. Gratis voor Vrienden van het Zeeuws Archief.

Foto Annejet van der Zijl: Anja van Wijgerden

Lezing in samenwerking met: **déDRVKKERY**

Zaterdag 17 oktober Landelijke Archievendag en Dag van de Vrienden van het Zeeuws Archief met lezing door Annejet van der Zijl, zie kader hierboven.

Donderdag 22 oktober Lezing Mechanisatie van de landbouw in Zeeland in de Hofpleinkerk, zie artikel Nederland-Amerika.

Zaterdag 7 november, 10.30-12.30 uur Korte cursus Zeeuwse voorouders digitaal door archiefmedewerker Leo Hollestelle.

13.30-15.30 uur Korte cursus Wegwijs in landbouwarchieven door archiefmedewerker Toon Franken.

Adres en openingstijden

Zeeuws Archief, Hofplein 16, Postbus 70, 4330 AB Middelburg, tel. (0118) 678800, fax (0118) 628094, info@zeeuwsarchief.nl, www.zeeuwsarchief.nl

De studiezaal en de expositieruimte zijn geopend van dinsdag tot en met vrijdag en elke eerste zaterdag van de maand, van 9.00 tot 17.00 uur. De expositiecook op maandag.

Abonnement Nieuwsbrief

Wilt u deze gratis Nieuwsbrief voortaan als abonnee ontvangen, mail uw adresgegevens dan naar info@zeeuwsarchief.nl onder vermelding van abonnement Nieuwsbrief. U kunt zich via dit mailadres ook afmelden. Hebt u geen e-mail, stuur dan een kaartje naar het Zeeuws Archief met uw aan- of afmelding.